

UTUSA'ANIL :-:|

MUK' T'AN

TI'I MA' UYANTAL AB'ETYAJIL, CHICH MEYAJ
EDELXAN KONB'AJIL TI'I TI WETLU'UMALA

RUB'EYAAAL TZIIJ

TI'I MA' UYANTAL AB'ETYAJIL, CHICH MEYAJ
ETELXAN KONB'AJIL TI'I TI WETLU'UMALA

UTOJKINB'EEB'AL JU'UM
UTUSA'ANIL :-:|0|

TAN UYAD'IK:

Le'ek uju'umil at'anil noj kaja tan uyad'ik tib'el uka'a utz'aa' uyanil umuk'il ti kuxtal ajujuntuulo'ono; ma' tu chaik ub'ete' tulakal ak'as ti'i uyetlu'umala; otzilkunaj waxan b'et yajil, k'askunaj tukul, b'etyajil ti'i ix ch'up waxan uk'atoo' ka' b'etb'aa'änak tu k'asil ama' uk'ati ti wetlu'umala; ad'aa umeyaj akunleeb'ala ka' utz'aa' ka' yanak ut'anil ti wetlu'umal, ka' patak ub'ete' le'ek k'ui uk'ati ub'ete' ti wetlu'mala etelxan yanak uyaj ilt'anil, ka' ub'ete' tiki' tulakal ti'i ma' uyantal ak'asili, jok'sab'äl tulakal ab'etyajil yok'lal aj mejen tz'ub'u, mejen chu', ix chu', ch'ajom, ixch'up, etel ti wetlu'umal ama' pataloo' ti xinb'ala eteltak ulaak'tak etelxan anoochwiniko'o.

TAN UYAD'IK:

Le'ek noj kaj t'anil lu'umili ub'etaj a ju'um, ti'i ma' uyantal ak'asili etelxan ka' ub'o'te usip'il aj kon wetlu'umala, ix ch'up etel aj meen tz'ub', le'ekmak walakoo' uchukulb'esik amuch'tal ti'i a much'a'an kaja ti'i ma' uyantal ayajili ka'ax tub'ajaka, mentäkä le'ek k'ui ti k'atiji ka' ti wila' b'iki ka' ti b'ete' ti ma' uyantal akon wetlu'umala, mentäkä tan uyad'ik b'iki ka' b'etb'äänäk etelxan naachil kaj etelxan b'iki ti ma' uyantal tub'a uk'ochol b'aalo'o ka' uyiloo' ti ma' umaäl ayajili ti'i akon wetlu'umala, tz'ab'äänäl ka' ub'o'too' usip'il aj kon wetlu'umala b'aalo'xan känänb'äl ti wetlu'umal, yanak jump'eel ju'um tub'a tanak uyad'ik b'onoo' uyanil.

TAN UYAD'IK:

Le'ek noj kaj t'anil lu'umili ub'etaj a ju'um, etel ulaaktak, b'etab'aani aju'um ti'i naachil kaja: Junmuuch' ∷ : ti'i a junmuuch' "ti'i ti wetlu'umala nachil kaj ti'i a meyaj ti'i ma' uka'yantal achich meyaj tijoo' ameen tz'ub'u b'aalo'xan ka' ujok'esoo' junpul", uju'umil ti'i a junmuuch' naachil kaja ti'i meyaj ukuch • ∷ | etel | |, uyeelak "B'iki achichich meyaja" etelxan "tz'ab'äk ti chichich meyaj", "le'ekxan atz'iib'a'an umenoo' ajunmuuch' tukul etel b'iki'il uyanil umuk'il ut'an aj meen tz'ub'u etelxan acon meen z'ub'u, le'ek tub'a walakoo' ub'etik a ma'ki'i aj meen tz'ub'u etelxan tub'a walakoo' ub'etik ka' ukonoo' ub'ajil aj meen tz'ub'u", mentäkä umeyaj unoochpolil akaja ti'i ka' b'etab'äänäk ti ki' etelxan ka' utz'aoo' uyeelte.

TAN UYAD'IK:

Yan utz'ab'äl uyanil umuk'il at'ana le'ek tub'a tanak uyad'ik b'iki ka' b'etab'äänäk ti'i ma' uyantal akonb'ajil ti'i ti wetlu'umala le'ektak b'iki ka' paatak, b'etb'äänälä: ka' tz'ab'äk ka' ukonoo' ub'ajil ka'ax tub'ajak, ich meyaj, ich najilnaj, chichich meyaj, ka' tz'oksab'äk ub'eel ti ma' uk'ati, kon b'äk'el jab'ix upäsäk'ala, k'aat tak'in waxan ullak'tak wichil chich meyaj. K'ajooztzil aleeb'e k'as tukul ti'i ti wetlu'umala; mentäkä yan umeyajb'äl upach aju'um tijo'o ka'xan käxtab'äänäk b'iki ka' paatak tz'ab'äänäl umuk'il ut'anil, ka'ax tub'ajak, ka' patakoo' ti t'an eteloo' unoochpolil waxan le'ek tub'a ka' paatakoo' utz'aa' upektzili.

TAN UYAD'IK:

Le'ek a junmuuch' polil ti'i ut'anil lu'umili ub'etaj ka' yanak ut'anil aj meen tz'ub'o'o le'ektun ad'aa uyilaj k'ui ayanto ub'eel tii ka' patak ti b'etab'äänäl tiki' ameyaja ka' yanak umuk' ut'aniloo' ti'i ka' patakoo' ti kuxtal ich ki'ilil aj meen tz'ub'o'o etelxan ix chu' etel ch'ajom tii ma' uk'a' meyajoo' ti chich maaxan ka' ukonoo' ub'ajil; le'ek umuk' at'anili ti'i ka' känänb'äkoo' aj meen tz'ub'u etelxan ach'ajomo'o, yan ub'etik ti ki' upoliloo' akaja ti'i ka' patakoo' utz'aa' uyanil umuk'il ut'anil tulakal ayajil aka' k'atiinb'ik b'etb'eel tijoo' aj meen tz'ub'u, waxan ka' sa'täkoo' uyool.

TAN UYAD'IK:

Le'ek up'is aju'um a walak umuch'kintik umuk' at'anili ayan aleeb'e ma'ka'taach ub'etik umeyaj tiki' ti'i ka' utz'aa' umukil uyanil aj meen tz'ub'o'o, mentäkä ki'kuchi ka' b'etab'äänäk tukaye' ulaak' b'iki ka' tz'ab'äänäk umuk'il, ka' yanak yaab'ak uwichil umuk'il at'ana etelxan ka' yanak atumul muk't'anili ka' jelt'äänäk ayantunu b'aalo'o ka' yanak umuk' uyanil aj meentz'ub'u ti'i ma' uyajkunb'uloo etel chichich meyaj.

MENTÄKÄ:

Ka' b'etab'aanäk ti ki' tulakal atan uyad'ik aju'umu a) ujätzil a ju'umu
171 ti'i uju'umil t'anil b'axäl t'an ti'i anoxi' kaj ulu'umil t'anili,

TAN UTZ'EEK EELTAB'ÄL:

Ad'aa:

**MUK' T'AN TI'I MA' UYANTAL AB'ETYAJIL,
CHICH MEYAJ ETELXAN KONB'AJIL TI'I TI
WETLU'UMALA**

► UKAJEEB' T'ANIL ●

TULAKAL UWICHIL AJU'UMU

Jun Jätzil. Uwichil amuk't'ana.

Umuk'il at'an ad'aa b'etab'aani ti'ima' umanäl ayajil eteloo' ti wetlu'umala, etelxan akonwetlu'umala, ka' ilb'ik tiki' tulakal ti b'aalo'o ka' ub'o'too' tulakal ak'asil ub'etajo'o.

Ka' Jätzil. Uyanil tzik.

Uyanil tzik amuk't'an ad'aa:

a. Ma' uyad'ab'äl: Walak ukänänb'äl ukuxtal a tan uyajkunb'ulu, ma'taach uyad'ab'äl b'oon at'an a eeltab'i ti'i ma' umanäl ma'axk'ui ti'i ti wetlu'umala.

b. Känänb'äl tiki': Tulakal ti welu'umal awalak uyajkunb'ulu yan utz'ab'älti'i ka' känänb'äk b'aalo'o ka' uyeelte ti tan u aantab'äl etel uki'il kuxtal ti'i ,a'axmak ka' ub'ete' ayajil ti'iji.

c. Ma' uka' yatal ayajili: le'ek b'iki ti b'etaja'an umuk'il at'an ad'aa, yan u ilb'il tulakal ak'ak'as tukul le'ek tub'a jed'eek uyajkuntik ti wetlu'umala.

d. Yanak ut'anil a tz'ub' etel ix tz'i' chu': tulakal aka' b'etab'äänäkä etel b'iki ka' ilb'ik b'iki ka' känänb'äkoo' aj meen tz'ub' etel ix meen chu' le'ekakoo' ayan utz'ab'äänäl umuk'il ut'anil ichil akaja, ka' ki'kuxlak, waxan ka' yanak umuk'il utanil, ka' ilb'äänäk amejenoo'tojo ama' yaab'akoo' ujab'a tz'ab'äänäkoo' uyanil ti b'aalo'o jed'eek upaatal ti t'an etel b'iki ka'm b'etab'äänäk ka' yanak umuk' ut'an.

e. Ma' uyantal a ma' k'atiinaj b'ajili: Tulakal mak awalk uyajkunb'ulu, b'el uka'a ilb'il b'iki ka' tz'ab'äänäkti'i ti ma' uka' manälti'i, ma' b'el uka'a ilb'il uwich k'uiji, ujaab', wa ixch'up wa winik, uk'unaj, wa aj maya waxan le'ek aka'axk'uak b'iki uyanil ukuxtala.

- f. Yanak uyanil int'an: Tulakal etel k'ui uk'atoo' ti wetlu'umal, awalakoo' uyajkunb'ulu, yan uchiitb'illoo' ka' tz'ab'áakoo' ti t'an ti'i ma' uyantal ak'ak'as tukul aka' b'etb'äänäk ti'ijo'o. yan ub'etab'äänäl tiki' tulakal akich'pan tukul ti'i ka' paatak aantab'áloo', etelxan ka' tz'ab'äänäkoo' ti'i le'ek b'ikijak ukuxtal waxan ujaab'.
- g. Tzikinaj ti'i a uchb'en tukulu: Walak utzikinb'il uyanil ti wetlu'umal awalakoo' uyajkunb'ul ti'i ka' patakoo' utaa'ke' b'iki ukuxtal etelxan k'unaj ichil tulakal ak'aatchi', ka' yanak u okeeb' ka'axtub'ajak ka' 'etab'äänäk ti ki'.
- h. Upektzil: Ti wetlu'umal amak awalak uyajkunb'ul jed'eek uk'aatikoo' upektzil b'ikiiloo' uyanil, le'ektub'a jed'eek utz'ab'älti'i le'ek k'ui uk'ati uyeelte etel b'iki ka' ub'ete' tii ma' uka' manälti'i, b'iki ka' paatak ukäxte uyet'okoo' etel b'iki a kuxtal ichil anoxi'kaja le'ek tub'a yanajji.
- i. Tuklab'äl meyaj ti'i kuxtal: Tiijoo' ti wetlu'umal ake'eno' ich yajili b'eloo' ukaa' aantab'äl etel uk'ato'o ti'i ka' paatakoo' uyaante ub'ajil ichil ukuxtal, ka' kajak tak tu xook k'ui atan umanälä ti'i ayajili etelxan b'iki ka' jok'ok taanil b'iki uk'ati ukuxtal.
- j. Jomolil: Le'ek b'iki ka' meyajb'äänäk upach atan uyad'ik umuk'il at'ana, yan ub'etab'äänäl tiki'.
- k. Ma'chäka'an ujajil ujaab': Wama' upaatal tz'ab'äänäl umuk'il uyanil akeenoo' ich yajili waxan yan b'iki ka' b'etab'äänäk etel ujaab' wa ka' tz'oksab'äk ujajil ujaab' ake'en ichil u eelab'eeb' wa ti'i ujok'eeb', b'el uka'a utz'aa' ujajil ujaab'.
- l. Ka' tz'ab'äänäk tukaye' uyanil: le'ek aka'tz'ab'äänäk tukaye' uyanil saakunb'i uyool waxan mächb'i tu k'asil ka'xan k'asab'äänäk ayajil ab'etab'aani waxan yajkunb'i uyool ti wetlu'umal.

Ox Jätzil. Ma' Chäklak uwichil, b'etab'aanäk etel umuk'il t'an amaniji.

A muk't'an ad'aa yan ub'etik ka' chäklak uwichil etel b'iki ka b'etab'aanäk tu ki'il, b'iki ka' kajak b'etab'aanäl tulakal, ulaak'tak muk't'an b'iki ka' ub'etoo'an ulaak'tak naachil kaj Ulu'umil Tan ka' utz'aa' ujajil jab'ix ti maniji b'aalo' ka' utz'aoo' Umuk't'anil. Tulakal a ma'yan uwichil b'iki ti b'etaja'ana ichil a Muk't'ana, yan utz'ab'aanäl ka' b'etab'aanäk etel aj tz'aj muk't'an.

UKA'P'EEL T'ANIL . .

UYOTOCHIL TI'I MA' UYANTAL AB'ETYAJIL, CHICH MEYAJ ETELXAN AKON WETLU'UMAL.

Kän Jätzil: Uyotochil ti'i Ma' Uyantal Ab'etyajil, Chich meyaj etelxan Kon wetlu'umal. Kuxkinb'aani Uyotochil ti'i Ma' Uyantal Ab'etyajil, Chich meyaj etelxan Kon wetlu'umal naatz'meyaj etel ameyaj awalak ub'etik uka'tuul polil Ulu'umil T'an, b'el uka'a ti meyaj jab'ix atan uyad'ik ut'nil aki'il kuntala.

Aj tz'iib' muk'tanili ti'i ukuuchil aj tziib', b'el uka'a utz'aa' uyanil le'ek uka'tuul polil anoxi' kaja Ulu'umil T'anil.

Jo' Jätzil: Umeyaj uyotoch aj Tziib'. Uyotochil ti'i Ma' Uyantal Ab'etyajil, Chich meyaj etelxan Kon wetlu'umal, yanti'i b'iki ka' b'etab'äänäk a meyaja:

- a. Yanak akich'pan tukul ti'i tzaj tze'ek ka' eeltab'äänäkl a meyaj awalak ub'etab'äänäl le'ek tub'a Ma' Uyantal Ab'etyajil, Chich meyaj etelxan Kon wetlu'umal.
- b. Tz'ab'äl eeltab'äl uwichil b'iki ka' uchuk ameyaj ichil uyotochil ameyaj ti'i ulu'umil t'an etel b'iki ka' b'etab'äänäk ti ki'.
- c. Yan umeyajb'äl upach etelxan yan uxokb'äänäl k'ui a ma'ki' ichil utusa'anil ameyaja, k'uitak aka' b'etab'äänäkä eel b'iki ka' meyajb'äänäk upach.
- d. Betab'äl b'iki ka' b'etab'äänäk, a meyaja, b'iki ka' kajak tz'ab'äänäk eeltab'äl ti ki', b'ikitak, tz'etz'e'tak etelxan b'iki upach a meyaja tulakal a kaj, yan uyilb'äänäl uwichil, unu'kul etel upatalil etelxan b'ki ayajil atan umansik uxuuk'tak akaja, ujaab', unu'kul, ut'an tub'a tali uwichil utz'ajoo' eeltab'älä etelxan k'ui ti kuuchil ajed'eeek upaatal aantab'älä.

- e. Mansab'äänäk uwichil b'iki ka' meyajb'äänäk, ameyaj aka'b'etab'äänäk yan uyantal umuk'il ut'anil aj meen tz'ub' eteloo' ixchu' etel ch'ajom.
- f. Tz'ab'äl eeltab'äl uwichil umeyajil ti'i ka' käxtab'äänäk, p'isb'ik etel ilb'il uwichil b'iki'il ub'enil tub'a walak uyantal ab'etyajil, Chich meyaj etelxan Kon wetlu'umal, ake'eno' le'ek b'iki ka' meyajb'äänäk upach.
- g. Tz'ab'äleeltab'äl b'iki ka' meyajb'äänäk ka' k'ochok ich junp'eel t'an ka'tuul waxan yaab'ak amak aka' uchuk ukanan ti'i ulaak' naachil kaja.
- h. Tz'ab'äl eeltab'äl ka' kuxlab'äänäk etel ka' meyajb'äänäk uwichil a tan ub'etab'äänälä ti'i ka' tz'ab'äk eeltab'äl tulakal akon wetlu'umala.
- i. Tz'olb'ol ameyaj tan ub'etiki etel b'etyajili uyeelak, etel a walak ub'etab'äänälä le'ek b'iki ti walak umeyajoo'.
- j. Tz'ab'äl eeltb'äl, le'ek tub'a jed'eek b'etab'äänäl, amuch'tal, ti'i ka' paatak tiki, uyeelak b'iki,ka' känänb'äk, ka' ilb'ik etelxan ka' ub'ote usip'il etel uyanil uwichil a tan uyad'ik a Muk' t'ana.
- k. B'etab'änäl amuch'taltaka etelxan uwichil meyaj etel ulaak'tak etelxan uyotochil meyaj ti'i anoxi' kaja, le'ekmak jed'eek uyanat etel uyotochil aj tz'iib' etel k'ui ak'atiji.
- l. Yanak upolil ich kaj etel b'iki ka' uchuk ameyaja, le'ek mak uk'ati k'ochol upolinte etel b'iki ameyaja.

Wäk Jätzil. Uwichil meyaj.

Ukuuchil umeyaj aj tz'iib'i le'ek ayan uyilik ti'i ka' b'etab'aañak tiki' umeyaj a Muk' T'ana etelxan b'iki ka' ub'etoo' etel ilik. Yan utz'ab'äl eeltab'äl ti'i ka' uchuk umeyaj tiki' a Muk't'ana, uyotochil aj tz'iib' il meyaja yan ukuxkintik waxan ka' uyila' umeyaj olaak'oo'tak le'ek ake'eno' ich noxik kaja waxan ichil ajunmuuch polil kaja le'ek tub'a walakoo' uyilik tub'a yan ayajili, chich meyaj etelxan konwetlu'umal.

UYOXP'EEL T'ANIL

KAWILA', KÄNÄNB'ÄL ETEL KI'K'ÄNB'ÄL AYAJAANO'O

Wuk Jätzil. Kawila'

Walak unaa'tab'äl at'an kawila'a le'ek b'iki ka' a tz'aa' ti'i ma' uyantal ayajil ti'i ix ch'upu, chich meyaj etelxan konwetlu'umal, ka' uyeeltoo', le'ek b'iki ka' aalb'äkä ti'i maka etel k'i ub'eteja etelxan ajed'eek umanälä etel ayajil ub'etaja.

Wäxäk Jätzil. Känänb'äl.

Yan ub'etb'aanäl, ti ki' ti jomol le'ek mak awalak utz'eeekoo' umuk'il at'ana ti'i ka' b'etab'äänäk tiki' atan uk'aatik ab'etab'iti'i ayajili ti'i ma' uka' manäl tukaye' ak'eyaj, ma' uka'manäl waxan b'et yajil ti'i kuxtal, b'aalo'xan ka' tz'ab'äänäk waxan ka' utzkinb'ik a ak yana.

Leekoo' upolil aki'oo' utukulu, eteloo' ut'an, yanoo' ukasik ukajeeb' uwichil a ilb'eeb' meyajä etelxan atz'aj muk'il t'anili ti'i ka' yanak umuk'il ukänänb'äl awalak ub'etb'el ayajili ti'iji.

B'olon Jätzil. K'ämb'äl

Yan ub'etb'aanäl, ti ki' ti jomol awalak utz'eeekoo' umuk'il at'ana le'ek tub'a tan uyad'ikti'i amak uk'ämaj ayajili ka' ki'ak ti jomol uyajil jab'ix xan etel utukulu, b'aalo'xan etel tulakal ti wetlu'umal etel et'okil, ka' ilb'äänäk b'iki ukuxtal unu'kul.

Ichil uwichil ak'ämb'ajili yan uk'aatb'äl etelxan yan utuklab'äl utz'aj tukul le'ekmak uk'äaj ayajili. Yan utz'eeek uwichil ulaak' anatil ti'i ka' tz'ab'äk ti t'an jab'ix ti tan uyad'iki etel ujaab'a etelxan uyäjil ujaab' etel wayan ama'yanak ujaab'a.

Lajun Jätzil. Uk'ämaj ayajili.

Etel uwichil a Muk't'ana, b'el uka'a ilb'aanäl tu jujuntuulil le'ekmak uk'ämaj ayajili, waxan ich yaab'il, uk'ämaj ayajili,yajaja'an ub'äk'el waxan utukul, uyajil uyool, ma'yan utak'in waxan job'i uwichil uyanil ukuxtal, etel ab'etab'aaniji etel up'ätik ka' job'ok aj tz'aj muk't'anili. Walakxan uyilb'il ti aj b'et yajil uyet'okoo' waxan ki' uch'aikoo ub'ajil etel wa ke'enak etel walak uchitikoo' ub'ajil eteloo' ti wetlu'umal uk'ämajoo' ayajili ti'i ka' paatak ti b'eel utz'aa' ut'anil etel ayajil umansaja ti'i ma' uka' manäl ti'i ti wetlu'umal a b'etyajili.

Junlajun Jätzil. Utojiil uk'ämaj ayajili.

Utojiil uwichil ukuxtal uk'ämaj ayajili, etel, atan uyad'ik ad'aa:

- a. Ma' uyad'ab'äl uwichil uyanil uk'ämaj ayajili ma'ax etel uyet'ok,
- b. Ka' ki'ak tiki' uyajil, utukul etelxan akaja,
- c. Le'ek aki'ilkuxtal ich et'oktzili,
- d. Tz'aj kich'pan tukul etel ub'eteb'eeb'al, yanak juntuul aj mansaj t'an ti'i ka' känänb'äk, ti'i ka' paatak uyeelte ichil ut'an ka'xan paatak unaa'te.
- e. Tz'aj kich'pan tukul etel ub'etab'eeb'al, yanak juntuul aj mansaj t'an ti'i ka' paatak b'etab'aanäl tiki' känänb'äk ichil ukuuchil. Tiijoo' ti wetlu'umal ama' chukulak ujaab'a, le'ek a Walak umeyaj ti'i a Kaja b'el uka'a utz'aa' juntuul aj anat ti'i mak ka' uk'atiinteje.
- f. Ka' kunlak ich nooch kaj tz'ab'äk ukuuchil ichil uk'inil ka' yanak umuch'tal awalak uyajkunb'ulu,
- g. Ka' tz'äkb'äk tiki' ayajaj'ana,
- h. Ka' känänb'äk etelxan ka' tz'ab'äkti'i tulakal uyanil ukuxtal le'ek ti ja'sab'i uyoolo, waxan yajkunb'i, wa
- i. Ulaak' le'ek awalak uyanat ti'i ma'as k'ui aka'manäktiiji, etel b'iki ukuxtal, b'iki'iltak ajed'eek uyilik uwichil ukuxtal ti'i ka' kunlak tiki'.

Uwichil akuxtal atan uyad'ik ajätziltaka ti'i tulakal, ma' tu jok'ol maax ujätzb'äl.

Ka'lajun Jätzil. Ka' tz'ab'äk tukaye' uyanil.

Le'ek uwichil uyanil ka' tz'ab'äkti'iji,xi' k yan ukänäntik wa utz'eek umuk'il, ulaak'tak, le'ektak: kuxtal, kich'pan tukul, wichil kuxtal kuxtal, xok, ki'il kuxtal, ki'i et'oktzil, kiak uyool, tz'ab'äänäk ukanb'äl, ka' paatak ti kuxtal tiki' etel tulakal awalak uyilik uju'umil at'anili ti'i anoxi' kaj Ulu'umil T'anil, muk't'an, uwichil etelxan uwichil tzikb'äl ti'i ulaak' nukuch kaj atan umeyajb'äl aleeb'e.

Oxlajun Jätzil. Ye'b'el uwichil atzolo.

Wayan mak uk'ati ub'ete' ak'ak'asb'a'ala wa ka' uyad'a' ujajil, wama' uk'ati waxan vetyajil ti'i le'ekb'iki'ilak uwichil akuxtalake'en ichil umuk' At'ana,yan utz'ab'äl eeltab'äl waxan tzolb'ol ti jomol tijoo' upolil awalak uyilik tulakal waxan aj ilb'eeb' t'an sip'il. Atzolo jed'eek ub'etab'äänäl ti ma' uyeeltik mak ub'etaj.

Känlajun Jätzil. Ilb'il watan ub'eel tubajak.

Ma' utz'ab'äänäl atz'etz'eeke etel at'an ayan ti'i ulaak' naachil kaj ka' paatak manäl ti wetlu'umal, le'ek awalak uyilik atanoo' umanälä yan, ka'ax:

- a. Yanak umuk'il axotb'eeb'e ti'i ka' paatak ilb'il mak atan ub'tik ak'as ti'i ti wetlu'umala,
- b. Ka' ilb'äänäk tiki' aju'um ti'i ueeltab'eeb' tub'ajil, le'ek ka' jok'oko kiak ti b'etaja'an auju'umu,
- c. Ka' ilb'äänäk b'iki ti walak uch'aik ub'ajil etel ulaak' wetlu'umal ama'yanak ujaab'a etelxan ayan ujaab'a.
- d. Tz'ab'äl ti tukul ti'i ka' paatak eeltab'äl k'ui ake'enil etel le'ek mak ub'etaj ayajili ti chichicgmeyaj ti'i ti wetlu'umal, le'ek b'iki ka' ub'etaj etel b'iki ti ka' paatajoo' ub'ete' ich ka'tuulil etelxan maktak uyet'oktajoo' ka' ub'etoo' ak'asili, yan uyilb'äänäl b'iki ka' k'ocho eeltab'äl makoo'.

Jo'lajun Jätzil. Tz'ab'äl eeltab'äl ti'i uyotochil mak jed'eek umeyajtik upacha.

Le'ek ti ka' uyeelte uyotochil a ilsip'ili ti'i b'iki ka' ka' umeyajte upach amuk't'ana, yan utz'eek uyeelte ti'i ab'etab'itii ayajili le'ek b'iki uwichil a anat ajed'eek utz'aab'aañäl ti'iji.

Wa le'ek ab'etab'tii ayajili ma' chukulak ujaab', Uyotochil a il sip'ili yan utz'eek uyeelte ti'i aj il sip'il ti'i tz'ub' etel ti'i chaom etel ixchu' ti'i ka' kajak meyajb'äl upach ka' känänb'äk.

Wa le'ek ab'etab'itii ayajili ti'i ulaak' kaj, yan utz'ab'aañäl eeltab'äl ti jomol ti'i uyotochil le'ek mak jed'eek umeyajtik upacha.

UMEYAJB'ÄL UPACH B'IKI KA' USK'AK ICHIL UKAJAL TI WETLU'UMAL

Wäklajun Jätzil. Umeyajb'äl uwichil.

Ti wetlu'umal awalakoo' umeyaj ti chichi yanoo' uyusk'inb'il jad'i', ka' yanak mak aj etel ut'anoo' etel juntuulak ti'ijak ukajal, le'ek ti'i mak b'el uka'a k'u'b'ul ti'i ka' känänb'äk.

Akaj Ulu'umil T'an yan utzikk'altik upach b'iki ka' ub'ete' ti'i ka' paatak usk'al ichil ukajal, yan uk'atik, junp'eel anat ti'i ka' paatak ti jok'ol taanil, ma' tu paatal p'aatäl ti ma'yan ukuuchil yan uyantal ukuuchil.

Uyotochil ti'i anat ti'i kaj, etel uyanil umeyaj le'ek mak yan jok'ol taanil ka' utz'aa' ut'anil aj meen tz'ub' etel chajom, le'ek b'el uka'a umeyajte upach ka' usk'ak ichil ukajal leekoo' ama' chukulaj ujaab'a.

Metäkä, Uyotochil le'ek awalak iyilik akeenoo' ichil ullak' kaja, eteloo' uyaj meyaj, yan uki' k'änb'äl ti wetlu'umal le'ek uk'amajoo' ayajili ichil ulaak' kaja, etel ka' yanakoo' b'iki ka' känänb'äkkoo' ti'i maaxk'ui aka' manäkoo' tiji ichil akaj Ulu'umil T'an ichil akaj tub'a keenakoo' ti kuxtala.

Wuklajun Jätzil. Uwichil usk'al.

Uyotochil le'ek awalak iyilik akeenoo' ichil ulaak' kaja yan umeya tupach le'ek tub'a ukajal le'ekmak uk'ämaj ayajili ti'i ti wetlu'umala, ti'i ka' paatak usk'al ichil ukajal ti ki', etel uyanil ukuxtal, tanak uyilb'aanäl ukuxtal, etelxan b'iki ka' meyajb'äk uwichil k'ui amaniti'iji ka' meyajb'äk tiki' jab'ix ti tan uk'aatik amuk't'ana b'aalo' ka' b'etab'äänäk. Ma' uyantal ak'ak'astukul ti'i ka' paatak usk'al ti wetlu'umal ichil ukajal, yan uyilb'il ukuxtal etelxan b'iki utukul ti'i ka' paatak ti kuntal tiki' le'ekmak uk'ämaj ayajili, b'aalo'xan yanak ukuuchil waxan ka' kunlak b'oon k'inak watun kunlak junpul ichil ulu'umil a noxi' kaja.

Le'ektun ti jajaktun uwichil ti'i ka' paatak ti usk'ak ichil ukajal le'ekmak uk'ämaj ayajili, le'ek ka' usk'aka yan ub'etab'äänäl ti jomol ma' tu paatal ti xantal. Waka' manäk ulaak'taka le'ekmak uk'ämaj ayajili ma' yana uju'umu, le'ek Uyotochil awalak uyilikmak akeenoo' ichil ulaak' kaja yan ib'etik, etel ukajal tub'a yanaji, uju'um ti'i ka'paatak ti usk'al waxan ka' uyad'ä' jed'eek uyusk'al ichil ukajala.

Wäxäklajun Jätzil. Uyanil ukuxtal ti'i ti wet lu'umal ab'el uka'a ti usk'al ichil ukajal. Uyotochil le'ek awalak iyilik akeenoo' ichil ulaak' kaja yan utz'eek uyanil akuxtal ichil aju'um ad'aa:

- a. Yan uyet'oktik etelxan yan utzeektik, tiijoo' unooch poliloo'.
- b. Yan utz'ab'äl ut'anil ti'i ka' b'etab'äänäk etelxan ka' ukänänte ukuxtal, ka' ukänänte ub'ajil b'aalo'xan ka' uch'aa' uyool, etelxan utukul etelxan ti'i ti wetlu'umal ayajaja'ana, ka' uyeelte uyotochil tub'a walak a anata.
- c. Ka' paatak ti t'an eteloo' uyet'ok waxan le'ekmak uk'ajool ichil ukajal tub'ajili b'aalo'o ka' paatak ti usk'al.
- d. K'a meyajb'äänäk ich junmuuch etel aj kanan b'enil kaj etelxan le'ekmak walak umeyajtik upach waxan eteloo' awalak ukäntikoo' akaja le'ek tub'ajil le'ekmak uk'ämaj ayajili, ti'i ka' känänb'äk tiki' le'ek ti ka' usk'ak ichil ukajal.

B'olonlajun jätzil. Ukajeb'al wichil meyaj ti'i kanan, ilb'ik etelxan ka' usk'ak ichil ukajal.

Le'ek ukuuchil atz'iib' ti'i aki'il kuxtal tii kaja etel Uyotochil le'ek awalak iyilik akeenoo' ichil ulaak' kaja yanoo' uyilik b'iki ti tan ub'eel uwichil a:

- a. Meyaj etel ulaak'tak junmuuch'tak ti'i ka' känänb'än etelxan ka' tz'ab'äkti'i le'ekmak uk'ämaj ayajili; etelxan,
- b. Meyaj etel ulaak'tak junmuuchtak ti'i ka' paatak ti usk'al ichil ukajal le'ekmak uk'ämaj ayajili ka' uyajb'äänäk k'ui uk'atiji wama' uyusk'ala.

► UKÄNP'EEL T'ANIL

KA' KI'MEYAJB'AANÄK UPACH AYAJIL YANAJII, MA' UYANTAL AB'ETYAJIL, CHICH MEYAJ ETELXAN KON WETLU'UMALA

Junk'äl Jätzil.

Tanxan uyad'ik umuk' ichil ukuch ㄣ ti'i ajätzil :·|| ti'i up'is muk' t'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' p'aati:

“ㄣ Le'ek atanoo' ub'o'tik usip'ili etel ayajil ub'etaja ichil ajätzil ake'en ichil ut'anil Jun etel oxp'eel t'anil.”

Jun ti ka'k'äl Jätzil.

Tan uyad'ik umuk' ichil ukuch ㄣ ti'i ajätzil |:| ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

ㄣ Umen ub'enil uka'p'eeil meyajb'äl upach usip'il etel k'ui aj etel tan utz'ab'äl usip'il ke'en ichil upayamb'ej kajeeb' ka'p'eel t'anil ox ichil ju'um ka' ti'i p'ist'an.

Ka' ti ka'k'äl Jätzil.

Tan uyad'ik umuk' ichil ukuch ㄣ etel ujätzil tet Ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

ㄣ Etel ayajil ab'etab'aanii tiijoo' ti wetlu'umal ama'yanakoo' ujaab'a, uk'inil ka' aalb'äk umeyajb'älä kajal ukaa xokb'ol le'ek ka' k'ochok ichil uchukulb'eeb' ujaab' le'ekmak ub'etaj ayajili.”

Ox ti ka'k'äl Jätzil.

Tan uyad'ik umuk' ichil ukuch |:| uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

Lajun ti wäxäk k'äl Jätzil Ka'sut. B'etyajil ti'iti wetlu'umal ma' chukulak ujaab'.

Le'ek mak uk'ati ub'ete' junp'eel k'asil waxan ka' up'usu' juntuul mak ma' chukulak ujaab' waxan yan uk'oja'anil, yajaja'an ub'äk'el, utukul, k'oja'an waka' utz'aa' anene'tz'ub' ich yajili, yan uk'älb'äl ka'p'ejab' waxan jo' jaab', ma'yanak b'iki ka' jok'ok etel ub'etaja etel b'iki ti tz'ab'itii umen umuk' at'ana."

Kän ti ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil |·|| ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| – : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

"|·|| Jätzil. K'ojaanil awalak ub'on ti walak ukäjtal amaka.

Le'ek mak uyeel ti yan uk'ojaanili tii ka' ukäjä' ub'ajil etel maka, ti ma' uyad'iki ti'l uyetlu'umal, b'eluka'a k'älb'äl ka'p'ejab' waxan kän jaab'. Wa ma' chukulak ujaab'a waxan ma' patal ub'ete' jab'ix uk'atiji wama' patal utukle tiki', nak'äl ukaa uk'älb'eeb' ka'p'ejab' uyaab'il tii ka' paatak ti jok'ol.

Jo' ti ka'k'äl Jätzil.

Tan uyad'ik ut'anil ichil ujätzil |·||| uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| – : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

|·||| Ka'sut. Yanak ameyaj tijoo' ti wetlu'umal ama' chukulakoo' ujaab'a tub'a ma' k'eyajb'äloo' ichil umeyaj.

Le'ekmak ka' utz'aa' umeyaj ti wetlu'umal ama' chukulak ujaab'a ma' uk'eyik ma'xan u emsik uyool etel ukuxtal, etel b'iki ti walak umeyaj, wa ka' umanes ub'ajili, b'el ukaa' k'älb'äl ka'p'ejab' waxan kän jaab' yanxan ub'o'tik lajunk'äl ti oxb'ääk."

Wäk ti ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil a ak tz'iib'aana ichil ut'anil ox ti'i aju'um ka' ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| – : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

"Ox T'anil Ma' ucha'b'äl ub'ete' jab'ix uk'ati uyee' ub'ajil ti wetlu'umala."

Wuk ti ka' k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil a ak tz'iib'aana ichil ukajeeb' t'anil ichil ox tii aju'um ka' ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| – : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“PAYANB'EJIL WICHIL MEYAJ ti'i b'etyajil”

Wäxäk ti ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil :||| ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| – : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

” :||| Jätzil. Mäch tuk'asil.

Le'ek mak ayajaja'an ub'äk'el utukul, ka' umächä'untuul ix ch'up tu k'asil tu tan tu pach waxan ichil uchi' etel ulaak'mak, waxan ka' ujuku' ichil ub'äk'el, ichil tub'aja le'ek a aalb'ajaaniji, waxan ka' b'ete' ulaak' makakak ka' ub'ete'tii jab'ix ti alab'iti'iji, b'el uka'a k'älb'äl wäxäk jaab' waxan ka'lajun jaab'.

Walak ub'etab'äl ayajil ad'aa le'ektun ti wetlu'umala ma' chukulak ujaab' yanti'i känlajun jaab', waxan yan yajil kuxtal, le'ek ti walak ub'etik tu k'asil ayajili waxan wax utukul.

B'el uka'a k'älb'äl etel ak'asil ub'etaj tii uyetlu'umala le'ek tub'a jed'eekxan uk'älb'äl eteltak ayajil ub'etaja.”

B'olon ti Ka'k'äl Jätzil.

Tan uyad'ik ut'anil ichil ujätzil :||| Ka'sut ichil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| – : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“Artículo :||| Ka'sut. B'et yajil tu k'asil. Le'ek mak ayajaja'an ub'äk'el utukul. Ka' ub'ete' ak'asil ti'i ix ch'upu wa ti ulaak'mak wetlu'umal, wa etel ub'ajil, ka' ilb'aanäk ti ma' uk'atiitaj b'etyajil ti'i ti wetlu'umal b'el uka'a k'älb'äl jo' jaab' waxan uk'älb'äl wäxäk jaab'.

Walak ub'etab'aanäl ayajil le'ek ti wetlu'umal ma'yanak känlajun jaab' waxan waxan ma' patal ub'ete' jab'ix uk'atiji wama' patal utukle tiki' le'ek ti walak ub'etik tu k'asil ayajili waxan wax utukul. B'el uka'a k'älb'äl etel ayajil ub'etaja eteltak b'oon aka' tz'ab'äk ti'i etel k'ui ub'etaja teitun b'eluka'a aalb'älti'i etel ayaji ub'etaja."

Lajun ti Ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil :||| ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - : || ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

"Känlajun ti b'olonk'äl Jätzil. Uwichil Uk'äb'äl. Uyaab'il usip'il ayan ichil ajätzil amaniji, b'el uka'a ti nak'äl ujaab'il uk'älb'eeb'al:

- 1°. Le'ek tiwalak tziminil ka'tuul ti wetlu'umala.
- 2°. Le'ek ti wetlu'umal ma'patal usa'alte ub'ajil umen nocchwinik, waxan yan uk'oja'anil, waxan ma'patal ti xinb'al waxan ma'ki' utukul, umenxan ma' jed'eek ujok'ol umen k'äla'an.
- 3°. Le'ek ti walak ub'etk'asil etel tz'on waxan etel ukäla'anil, eteltak ulaak' ka'axk'uak le'ek ajed'eek uk'askuntik uki'il kuxtal ti wetlu'umal waxan ka' ub'ete' ka' tz'iikak umen k'eyajb'i umen ulaak'mak.
- 4°. Le'ekxan ka'b'etab'aanäk ak'asil ti'i juntuul ixk'oja'an chup waxan ka' yanak k'ojaanil umen etel ayajil ab'etb'itiiji.
- 5°. Le'ekxan mak ub'etaj ayajil uyet'okoo' ubajil, waxan le'ek walak utz'eek uxok, utaak'tik, umukik, ukänäntik, wa uyicham waxan uyichamtaj, le'ekmak ab'etab'itii ak'asili waxan juntuulmak ichil umuk'il At'ana.
- 6°. Le'ekxan ti ajchen manäl ka'axtub'ajak, le'ek ajb'etk'asili ka' ub'ono' etel k'oja'anil ulaak'mak.
- 7°. Le'ek aj b'etyajil le'k juntuul yan uyanil waxan juntuul aj meyaj ti'i kaj waxan yan uxok yan umeyaj."

Junlajun ti ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil a ak tz'iib'aana ichil ut'anil jo' ichil ox tii aju'um ka' ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - : : || ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

JO'WICHIL MEYAJ Le'ek b'iki uk'ati kuxtal ti wetlu'umal"

Ka'lajun ti ka'k'äl.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil :||| ichil up'is muk't'an, :||| - : : || utojkinb'eeb'al ju'um ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

"Wäxäk tilajunk'äl. Sud'uktzil ye'b'äk'el.

Le'ekmak ka' ub'ete', waxan ka' utz'aa' u'ete' ulaak'mak ama' chukulak ujaab'a waxan yan uk'oja'anil, b'el uka'a k'älb'aanäl oxp'ejaab' etel k'ui ub'etaj ti'i uyetlu'umala".

Oxlajun ti ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil :||| ichil up'is muk't'an, :||| - : : || utojkinb'eeb'al ju'um ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

"B'olon ti lajunk'äl Jätzil. Ka' okok ti cha'an waxan jätz cha'an ye'b'äk'el tijoo' ama' chukulakoo' ujaab'a. B'el uka'a k'älb'äl oxp'ejaab' waxan jo' jaab', le'ek mak:

- Ka' uchaa' uyila' ak'ak'asb'a'ala chen jad'i' anukuchoo' jed'eek uyiliki, waka' uchao' uyila' ajmeen tz'ub' waxan yan uk'oja'anil.
- Ka' uchaa' ka' okok ucha'ante ak'ak'asb'a'ala tub'ajaka chen tijoo' anukuchoo' waxan chukuloo' ujaab'.
- Le'ek aka'axbiki ti walak uyanat tijoo' ajmeen tz'ub' le'ek awalak utz'aj k'ak'asb'a'ala.
- Le'ek aka'axbiki ti walak uchaik ka' yanak ak'ak'asb'a'al tii aj meentz'ub'u.

Känlajun ti ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil ð | || ichil up'is muk't'an, :||| - : :|| utojkinb'eeb'al ju'um ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

ð | || **Jatzil. Ma'tzikinaj ti'i kuxtal.** Le'ekmak ka' ub'ete' ka'axb'ikijak ti ma' uyeel ulaak'maka, ka' ub'ete' tu pach uyool ukuxtal wa ka' yanak etel ulaak'tak k'uak, tzikb'al, b'iki ti walak uchiit, upeek, waxan b'o'oy ka'ax b'ikijak wa ub'o'oy tub'a tan uyeik ub'k'el, ti'i ka' ukk'askunte ukuxtal b'elukaa k'älb'äl etel asip'il ub'eteja oxp'ejaab'.

Le'ekilik ab'eluka'a tz'ab'ältii amak, ka' ub'ete' ti ma' uyeel, waxan ka' uch'aa', umächä, waxan ka' unjunpaaykunte, ti'i ulaak'mak, ka' uchiitoo' ub'ajil kaaxtub'ajak wa etel jiilt'an waxan ulaak'tak b'a'al tub'a tan uyeik ub'ajil chen le'ek uyeel, wa uyet'ok wa tii ulaak', ke'enak ichil junp'eel ju'um le'ek tub'a jed'eek utz'ab'äl eeltab'älä, ti'i ka' uyeeltoo' ka'axmakak, ti'i ka' uk'atiinte uk'askunte ukuxtal uyetlu'umal waxan

ka' utz'aa' uyeelte etel ulaak' mak.

B'el uka'a tz'ab'äl ti k'älb'äl ka'p'ejaab' waxan kän jaab' le'ekmak ka' uz'aa' uyeelte, ka' uyad'ä, le'ek ka'axb'ikijak, ti'i ulaak', etel ucha'an b'o'oy jok'aan umen atan uyad'ik ajätzili."

Jo'lajun ti ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil uwichil meyaj wäk ichil ox tii aju'um ka' ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“Wäk Wichil Meyaj Etel ab'etyajil tii ixch'up.”

Wäklajun ti ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil ð | ·|| ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - : :|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ ð | ·|| Jätzil. Ka' utz'aa', ka' uyad'ä ti'i ulaak'mak akonb'ajil ixch'up.

Le'ek achich meyaj tii juntuul wetlu'umal chukul ujaab'a, etel ka' utz'aa' ka' utz'aa', ka' uyad'ä ti'i ulaakmak akonwetlu'umala, b'el uka'ak'älb'äänäl jo' jaab' waxan lajun jaab', yan ub'o'tik ||ð |||ðð waxan ayan ub'o'tik etel ub'etaja.”

Wuklajun ti ka'k'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil ð:ð|| ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :ð|| – ð : ð|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ ð:ð|| Jätzil. Ka' utz'aa', ka' uyad'ä' ti'i ka'ulaak'mak akonb'ajil ixch'up noxi' usip'il. Usip'il ayan ichil ajätzil a akmansab'aanii b'el uka'a nak'sab'äl uk'älb'äl eteltak ad'aa:

- a. Wa ichil ti tan ukonik ub'ajil ixch'up k'oja'an ixch'up kuchi.
- b. Wa le'ekmak ub'etaj ayajil ti'iji uyet'ok kuchi, wa le'ek walak utz'eeek uxok, utaak'tik, ukänäntik, wa uyicham waxan uyichamtaj, ti'i mak ab'etb'iti'i ayajili waxan utatoo'.
- c. Waxan le'ek ti walak umansik ub'ajil etel uyanil.”

Wäxäklajun Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil ti'i up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ ð:ð|| **Jätzil Konwetlu'umal etel ama' chukulakoo' ujaab'a.** Le'ekmak waxan ulaak'mak, etel ka' ub'ete' ka' ukono' ub'ajil etel juntuu' tz'ub'ma' chukulak ujaab', ka' uyad'ä'tii waxan ti'i ulaak'mak ti tz'ab'äl uka'a utak'in waxan ti'i tub'ajak, tu junal ka' k'ochok ub'ete' le'ek k'ui uk'atiji, b'el uka'a k'älb'äl jo' jaab' waxan wäxäk jaab', ma' tu paatal ub'ete' amaaxk'uuij etel mak walak uyilik asip'il ab'etab'aaniji ti'i ka' b'etab'aanäk tiki etel ulaak'tak uyotochi awalakoo' u ilsip'ili.”

B'olonlajun ti Ka'k'äl Jätzil.

Tan uyad'ik ut'anil ichil ujätzil ð:ð|| ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :ð|| – ð : ð|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ ð:ð|| **Tz'ab'äl utak'in umen ka' utz'aa' uyeelte, ka' utz'aa' waxan ka' aantab'äk ka' ukono' ub'ajil.** Le'ekmak waxan ulaak'mak, etel ka' ub'ete' ka' uk'ub'u' ub'ajil etel ulaak' wetlu'umal noxi'tun, ka' utz'aa' waxan ka' uyad'ä'tii ulaak'mak, ti tz'ab'äl ukaa utak'in waxal ulaak'tak b'aal le'ek tub'a ka' talaka, ka' k'ochok ub'ete' k'ui uk'atiji, b'el uka'a k'älb'äl etel ub'etaja oxp'ejaab”.

Ka’K’äl Jätzil.

Ka’ utzkinb’aani ichil ajätzil :||| ti’i up’is muk’t’an, utojkinb’eeb’al ju’um :||| - :||| ti’i anoxi’ kaj, b’aala’ ti p’aati:

“ :||| **Jätzil. Konwetlu’umal ama’ chukulakoo’ ujaab’a.** Le’ekmak ka’ ub’ete’ ka’axb’ikijak waxan le’ek tub’a ka’ utz’aa’ uyeelte, ka’ ub’ete’ waxan ka’ ukono’ ucha’anb’o’oy ti wetlu’umal wa yanak utzib’al , ti’i juntuul waxan ti yaab’ wetlu’umal amejeno’o’too waxan yan uk’uja’anil, ichil junp’eel cha’an b’o’oy, b’el uka’a k’älb’aanäl etel ub’etaja wäk jaab’ waxan lajun jaab’ b’aalo’xan b’el uka’a ub’ote usip’il |||| waxan :||| ayan ub’o’tiki etel ub’etaja.

Jun ti Oxk’äl Jätzil.

Tan uyad’ik ut’anil ichil ujätzil :| ||| ukuch uka’sutil up’is muk’t’an, utojkinb’eeb’al ju’um :||| - :||| ti’i anoxi’ kaj, b’aala’ ti p’aati:

“ :| ||| **Jätzil Ka’sut. Konb’ol waxan tz’ab’äl eeltab’äl akonwetlu’umal ti’ijoo’ ama’ chukulakoo’ ujaab’a.** Le’ekmak ka’ utz’aa’ uyeelte, ka’ utz’aa’ ka cha’anb’äl, ka’ ukono’ ti’i ulaak’ kaj, waka’xan utzib’alte, waxan ka’ ukono’ le’ek ka’axb’ikijaka le’ek tub’ajak, le’ektub’a tanak uyeik ub’äk’el ti wetlu’umal ama’chukulak ujaab’a waxan le’ek ayan uk’oja’anili le’ek tub’a walak utz’ab’äl ub’o’oy waxan uchukul t’an wachen tan ub’etik, b’el uka’a k’älb’äl wäk jaab’ waxan wäxäk jaab’ yan ub’o’tik |||| Upach usip’il etel :|||.”

Ka’ ti Oxk’äl Jätzil.

Tan uyad’ik ut’anil ich jätzil :| ||| ox ti’i ukuch uka’sutil up’is muk’t’an, utojkinb’eeb’al ju’um :||| - :||| ti’i anoxi’ kaj, b’aala’ ti p’aati:

“ :| ||| **Jätzil oxp’eel. Yanak etel le’ek tub’a tanak uyeik ub’äk’el ich’upu ama’ chukulak ujaab’.** Le’ekmak uyeelak ti yanakti’i ub’o’oy ixch’up ama’ chukulak ujaab’a waxan yan uk’ja’anil, ichil le’ek tub’a tan uyeik ub’ajil ti’i ulaak’ mak, b’el uka’a k’älb’äl ka’p’ejaab’ waxan kän jaab’ etel asip’il ub’etaj ti’i uyetlu’umala.

Ox ti Oxk’äl Jätzil.

Tan uyad’ik ut’anil ich jätzil :| ||| kän ti’i ukuch uka’sutil up’is muk’t’an, utojkinb’eeb’al ju’um :||| - :||| ti’i anoxi’ kaj, b’aala’ ti p’aati:

“ ::|| Jätzil kän. B'et konwetlu'umal ichil uki'olal aj naachkajil ti'i ka' paatak ukonoo' uyetlu'umal ama' chukulak ujaab'a. Le'ek mak ka' utz'aa', ka' ub'ete', ka' utz'aa' eeltab'al le'ek aka'axb'ikii ka' ub'etaja etel ayajil ub'etaja ichil ut'anil aju'um ad'aa etel manäl eteloo' aj naachil kaj, b'el uka'a k'älb'al aäk jaab' waxan lajun jaab' yanxan ub'o'tik upach usip'il |||| waxan ::|| ka' ub'o'te uwichil ayajil ub'etaj ti'i uyetlu'umala.”

Kän ti Oxx'äl Jätzil.

Tan uyad'ik ut'anil ich jätzil ::|| Jo', ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ ::|| Jo'p'eel. B'etyajil ti'i ti wetlu'umal junp'eel k'in. Ti wetlu'umal ayan usip'il tan uyad'ik ichil ajätzil le'ek b'iki ka' b'etab'aanäk ::|, ::| ,::| ,::| ,:| ||| , :| ||| Ka'sut, :| ||| oxsut, b'el uka'a nak'äl ka'sut etel chumuk wa ayajkunb'iji ma' chukulak ujaab' waxan yanti'i känlajun jaab'; ix oxp'ejab' uyaab'il wa le'ek ayajkunb'iji ma'yanak ujaab', ka' nak'äl uka'a uwichil usip'il wa le'ekmak ab'etb'ti'i ayajili ma'chukulak ujaab'.”

Jo' ti Oxx'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil ::|| ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ ::|| Jätzil. Uwichil usip'il. Le'ek ti walak ub'etab'aanäl ayajili ti'i ti wetlu'umala walak utz'ab'al ut'anil ichil aju'um ukajeeb' ox etel ka' ti'i up'is, tan uyad'ik b'iki ka' b'etab'aanäk:

- 1°. Jed'eek utz'ab'al ut'anil umen aj il sip'il ayan ich noxi' kaja.
- 2°. Tanak usa'tesik usip'il le'ek ti'i mak ub'etaja waxan le'ekmak uyet'oko ti'i ma' unoxi'tal upach usip'il etel ab'el uka'a tz'ab'älti'iji.
- 3°. Uyilb'il uwichil asip'ili ma' tu paatal p'ätb'al meyajb'äl upach, waxan ka' jetz'b'aanäk.

4°. Upolil awalak uyilik uwichil ameyaj ti'i anoxi' kaja, yan utz'eeek umuk'il ti'i ka' p'aatak tiki' wa le'ekmak uk'ämaj ayajili ma' chukul ujaab' waxan ma'yan mak ka' uyaante, waxan yan juntuulak uk'ati ujok'es utak'in ayajaja'ana etel uyaj anat. Mentäkä, b'el uka'a up'isb'ajte uyanil ukuxtal aj meen tz'ub'o'o jab'ix ti uk'ati kuxtal ti wetlu'umala.

5°. Unoochpolil aj il sip'ili b'el uka'a ub'ete' jab'ix ti tan uyad'ik amuk't'ana, le'ek ti otzil ma'yan utak'in ayajkunb'iji.

6°. Aj ilsip'ili yanoo' ub'etik tiki' yan umeyajikoo' upach jab'ix ti walak uyad'ik amuk't'ana etel b'iki ka' b'etb'äänäk, le'ek b'ik'in uk'ati uk'aate le'ekmak uk'ämaj ayajili waxan le'ekmak uyaj anatili.

Wäk ti Oxx'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil ï:ï|| ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ ï:ï|| **Jätzil. Uk'älb'eeb'al umen usip'il.** Le'ekmak ub'etaj ayajili le'ek tub'a tan uyad'ik Ut'anil Ox etel uju'umil ka' ti'i up'is at'ana b'el uka'a k'älb'äl etel ayajil ub'etaj ti'i uyetlu'umalale'ek ad'aa:

1°. Wa le'ekmak ub'etaj ayajili aj naachkajil, b'el uka'a jok'sab'äl ichil ti kajal, b'el uka'a b'etab'äänäl ti jomol etel ayajil ub'etaj ti'i uyetlu'umala yan ub'otik usip'il.

2°. Wale'ekmak ub'etaj ayajil juntuul aj il sip'il, b'el uka'a k'älb'äl jab'ix ti tan uyad'ik umuk'il at'ana le'ekmakxan uyaantaja, b'el uka'a jok'sab'äl uyanil, ma' tu paatal ti meyaj ka'atub'ajak yan upaak'tik yaab' etel ujaab'il ka' k'älb'äänäk nak'äl uka'a uwichil usip'il etel ub'etaj ti'i uyetlu'umal yan ub'o'tik usip'il.

3°. Wa ka' ub'ete' ka' umanes ub'ajil etel uyanil ayana, b'el uka'a tz'ab'äl ti ma' upaatal ti meyaj ichil uwichil uyanil etel k'ui ub'etaja yan umanäl yaab' jaab' waxan ka' nak'äk uwichil usip'il etel ub'etaja.

4°. Ich ketil etel ub'o'tik asip'il ub'etaja, ma' tu paatal ti meyaj le'ek wa top nooch uwichil asip'ili waxan etel umen ub'etik ichil junp'eel meyaj tub'a ub'etaj ayajili ti'i uyetlu'umala.

Wuk ti Oxx'äl.

Tan uyad'ik ut'anil ich jätzil ||☉: Ox ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ ||☉: **Jätzil Ox. Kon wetlu'umla.** Walak u aalb'äl ti yan usip'il etel akon wetlu'umala ka' umächä, ka' ub'enes, ka' utäkaa'te, ke'enak te'i, juntuul waxan yaab' wetlu'umal ti'i ka' uchukoo' uchichmeyaj.

Le'ekmak ka' ub'ete' ayajili b'el uka'a k'älb'äl wäxäk jaab' waxan wäxäklajun jaab' yan ub'o'tik ·:||| ||☉☉ waxan ::||☉☉

La toj wili pan la Lajuun taxaaj nruiimwi rooq ka'ib' oxib' leh wi la sujunik meeya ja'ar la ch'ahpon cha sij re' pan runaa' tz'e'ra nru'iltaji junaj ak'un winaq majaa' nrub'an ta kajlaj ruhaab', chije' nrub'anam ka'ib' pach la tojonaq la ak'un majaa' nntah lajeeb' ruhaab'.

Ma'ax tub'a yantal b'el uka'a tz'ab'äl aka' aalb'äänäkä jad'i' le'ek ka' uyad'ä' le'ekmak uk'amaj ayajili waxan le'ek aj kon wetlu'umala.

Etel b'iki ka' b'etab'äänäk uwichil asip'il etel achichmeyaj ti'i ti wetlu'umala, b'el uka'a tz'ab'äl ti tan utz'ab'äl ti chichmeyaj: le'ek akonwtlu'umala, waxan ka'axb'ikijak ti walak ukonikoo', le'ek ameyaj ti ma' uk'ati ub'ete', ka'axb'ikiilak chichich meyaj, k'aat tak'in, ulaak' wichil meyaj, meyaj ich naj ti'i ulaak'mak, kon wetlu'umal, le'ekxan akon päsäk'al etel ulaak'tak ichil ub'äk'el ti wetlu'umal, le'ek atz'aj chich meyaj tiijoo' aj meen tz'ub' tiijoo' aj b'et k'asil ayanoo' ich kaja, ka' ch'a'b'äkoo', ti ma'ki' uju'umil ti'i ulaak'mak, cha'an b'o'oy, tz'kolb'eel ti ma' uk'ati etel ulaak'”

Wäxäk ti Oxx'äl Jätzil.

Tan uyad'ik ut'anil ich jätzil ||☉: kän ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“||☉: **Jätzil kän. B'o'ol kon wetlu'umal.** Le'ek mak waxan yan ulaak'mak, etel ka' uk'atiinte utz'aa' ti chich meyaj uyetlu'umal le'ek tub'a tanak uyajkunb'ul ukuxtal ti wetlu'umal, ka' uyad'ä'ti'i ti b'el uka'a utz'aa'ti'i tulakal aki'il kuxtal etel tak'in waxan le'ek b'iki ka' paatak utz'aa', b'el uka'a k'älb'äl wäk waxan wäxäk jaab'.

Le'ek usip'il ayan etel b'oon atz'ab'itii ichil atan uyad'ik ichil aju'um a akmaniji b'el uka'a ti nak'al uwichil usip'il wa ka' uyad'ä' utz'aa' utak'in ti'i ka' uchuk uchich meyaj tiijoo' aj meen tz'ub' känlajun ujaab'; b'el uka'a nak'al ka'p'ejab' usip'il wa ma' yaab' ujaab' wa lajun ujaab'."

B'olon ti Oxl'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil |||: ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

" |||: Jätzil. B'iki ti b'etab'aani ayajili. Le'ek asip'il atan utz'ab'äl ut'anili ichil aju'um a ak b'etaja'ana b'el uka'a nak'sab'äl uwichil usip'il oxsut, wa ka'xi'ikti manäl jab'ix atan uyad'ik aju'um ad'aa:

1. Wa le'ek amäch tu k'asili, k'älb'äl waxan ka' umächä', ka' xanak oxp'ek'in.
2. Waxan ichil ab'et yajil yanak k'eyaj le'ek tub'a tan uyad'ik ti b'el uk'a ukimes, uyajkuntik ti wetlu'umal ak'eyajb'ii.
3. Waxan le'ekmak ub'etaj ayajil keenoo' ka'tuul wetlu'umal.
4. Wa ka' emsab'äk uyool ti ma' uk'ati le'ek ti'i mak ayajkunb'ii, wamen oki usaakil.
5. Wa le'ek ayajkunb'i etel ab'etb'ii, yanak uk'oja'anil utukul yaab' k'in waxan ka' k'oja'anak junpul.

Wa uwichil ayajil ab'etab'aanii ke'en ichil ajätzil ayana || ·||, ||:||, ||:|| ka'sut, ||:||, ||||, ||||| Ka'sut, ||||| oxsut, ||||| känsut, oxsut, uk'älb'eeb'al nak'al uka'a oxsut upach waxan ka' manäk jab'ix ti tan uyad'ik ichil aju'um ad'aa:

- a. Yanak ayajili.
- b. Ka' uchuk utz'okolb'eel chen ti'i ka' uchuk uchich meyaj, ka' jelb'aanäk ulaak' aj meen tz'ub', ka' umanes uyal waxan ka' mukb'uk uyanil.
- c. Le'ekmak aka' b'etb'ek ayajil yan uk'oja'anil utukul, tu k'asil ka' mächb'äk waxan noochinik noochup.

- d. Wa le'ekmak ub'etaj ayajil uyet'okoo' ub'ajil wa le'ek walak utz'eeek uxok, umukik, ukänäntik, uyilik, waxan uyicham, wa uyichamtaj, le'ek mak ab'etb'ti'i ayajili waxan le'ek juntuul utat.
- e. Le'ek mak ub'etaj ayajil etel tz'on, uk'ul a ma'ki'i, k'uutz, ulaak'tak b'a'al le'ek tub'a jed'eeek uk'askuntik ukuxtal tiki' ti wetlu'umal ab'etb'tii ak'asili.
- f. Wa le'ek uk'ämaj ayajili k'oja'an ixch'up kuchi.
- g. Le'ek mak ub'etaj ayajili ti tz'aj chich meyaja yan uyanil, waxan aj meyaj ti'i kaj waxan yan ukuuchil ti'i meyaj tu junal.

B'el ukaa nak'al uwichil usip'il ka'p'eel waxan oxp'eel wa tan uyad'ik b'iki ti ke'en ichil ajätzil ||☉· etel ||☉: , wab'etab'aani ti chuchunb'eel umen yan uyanil waxan le'ek uk'ämaj ayajil juntuul aj tz'i' tz'ub' etel ix tz'i' chu' känlajun ujaab'; oxsut wa ma' chukulak känlajun ujaab' waxan lajun ujaab'; ka'sut nak'al uka'a usip'il wa lajun ujaab'."

Lajun ti Oxk'al Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil ·||:|| ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“·||:|| **Jätzil. Ub'etaj ti yanaji uyal.** Le'ek mak ka' ub'ete' ti k'oja'an ixch'upu waxan ka' ub'ete' ti yanaji uyal chen ti'i ka' yanak waxan ulaak' mak, uyanil ti ma' ti'i, b'el uka'a k'alb'al oxp'ejab' waxan jo' jaab'yanxan ub'o'tik ·||☉☉ waxan |||☉☉.

Aj tz'äkyaj, aj anat tz'äkyaj waxan ix il k'oja'an ixch'up ka' uchuk uyanat etel ayajil ti mukulu, etel asip'il ub'etaja, b'el uka'a jo'sab'al uyanil ma' tu paatal ti meyaj etel ayajil ub'etaja nak'sab'al uka'a nak'sab'al uwichil usip'il ka' sut."

Junlajun ti Oxk'al Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil ·||:|| ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ Jätzil. Jel nene'tz'ub' etel ulaak' nene'. Le'ek mak ka' ujele' juntuul aj nene'tz'ub' etel ulaak', b'e uka'a k'älb'äl wäxäk jaab' waxan lajun jaab' yanxan ub'o'tik waxan .

Ka'lajun ti Oxx'äl Jätzil.

Ka' utzkinb'aani ichil ajätzil ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“ Jätzil. Ka' uk'atiinte usa'tes waxan ka' ujele' uwichil ukuxtal. B'el uka'a k'älb'äänäl jo' jaab' waxan wäxäk jaab' yanxan ub'o'tik waxan , le'ek mak:

1. Ka' uchuk uzol chen uk'asil waxan ka' ub'ete' ka' utz'iib'te ubajil, waxan uk'ati ub'ete' ka' ujunpaayte uwichil ukuxtal uyetlu'umal, waxan uyeel umen chen uk'ati manes ub'ajil etel uju'um.
2. Ka' umuku' waxan ka' ub'ete' ti'i juntuul tz'ub' ka' usa'tes uyanil ukuxtal uyetlu'umal.
3. Ka' itz'iibte waxan ka' ub'ete' juntuul kuxtal ama'yana waxan ka' utz'aa ulaak' k'ab'a' tijjoo' una' etel utat.

Aj meyaj ti'i akaja ti uyeel k'ui atan umanälä ka' utz'aa' waxan ka' utz'iib'te junp'eel b'aal ama'yan ichil uyotochil utzjiib'eb'al ti wetlu'umal, b'el uka'a k'älb'äl wäk jaab' waxan lajun jaab' b'elxan uka'a jok'sab'äl ichil umeyaj waxan le'ek tub'a tan umeyaja b'el uka'a nak'äl ujaab'il ub'o'te usip'il.”

Oxlajun ti Oxx'äl Jätzil.

Tan uyad'ik ut'anil ich jätzil :||· ka' ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“:||· Jätzil Ka'sut, K'am kuxtal tz'ub' ti ma' toj uwichil. Le'ek mak ka' ub'ete' ka' uk'amä' atz'ub' chen uk'ati, waxan ti'i ulaak' mak ka' uyad'ä' utz'aa' utak'in waxan le'ek b'iki ka' ukäxte uwichil b'iki ka'

Ub'ete', ka' kuchi k'ochok ub'ete' le'ek k'ui uk'atii, b'el uka'a k'älb'äänäl :||| oxp'ejaab' |||. waxan jo' jaab' yan ub'o'tikan waxan ayan ub'o'tik.

Ub'oolb'eeb'al asip'ili ti ma' uyeel uyetlu'umala le'ek tub'a jed'eek uyilik uwichil ulaak' aj il sip'il."

Känlajun ti Oxx'äl Jätzil.

Tan uyad'ik ut'anil ich jätzil :||· ka' ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“:||· Jätzil oxsut. Bet ju'umil tz'ub' ti ma'ki'. Ajmeyaj ti'i kaj, le'ek chukul uyeel, ti tan ub'etb'äänäl aju'um, ka' uyad'ä' ka' b'etb'ek junp'eel ju'um ma'yan ut'anil, tanak ub'etik ti ma' jaj aju'umu ujunpaaytaj uwichil uyanil ukuxtal juntuul tz'ub' a ma' chukulak ujaab'a waxan ka' uk'aate tub'ajil etel amuk't'ana ti'i ka' paatak yantal uwichi atan ub'etiki, wama' jaja b'el uka'a k'älb'äänäl wäk jaab' waxan lajun jaa' yan ub'o'tik ||| waxan ka' ub'o'te |||.”

Jo'lajun ti Oxx'äl Jätzil.

Tan uyad'ik ut'anil ich jätzil |||· ka' ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, b'aala' ti p'aati:

“|||· Jätzil ka'sut. Ke'enak etel upäsäk'al uyetlu'umal. Le'ek mak ka' ka' ub'ete' junp'eel yajil ti'i uyetlu'uml ka' ujok'es, ke'enak etel, ka' ukono', waxan ka' uk'atiinte uch'aa' ti'i uyetlu'umal, b'el uka'a k'älb'äänäl etel k'ui ub'etaja jo' jaab' waxan lajun jaab'”

Wäklajun ti Oxx'äl Jätzil.

Ka' uztkinb'aani ichil ukuch kän ti'i payanb'ej jätzili ti'i tulakal uwichil ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj b'iki ti uztkinb'aani, b'aala' ti p'aati:

Känp'eel. B'et yajil: jätz'b'äk, k'eyajb'äk waxan emsab'äk uyool. Ka' utz'aa' uyeelte ti tz'ab'i ub'ete' tu k'asil ab'a'ala. Uka'p'eelili chenwalak utz'ab'äl usaakil etel b'iki tu tz'eek uyee' ub'ajil etelxan b'iki ka' ub'etaj ayajili, walak uyemsik uyool, ka' uk'askunte uwichil ukuxtal jab'ix b'iki ti tan ub'ensik ti wetlu'umala, waxan wax utukul etel uyetlu'umal, ka' uyee' ub'ajil ti ma'ki' waxan ka' umotzinte uwichil ukuxtal, ka' motzinb'ik ka' tz'iikak etel, ka' känänb'äk tz'etz'e'tak, jok'sab'äk, ka' umanes ub'ajil umen yan uyanil, ka' manes ub'ajil etel uyetlu'umal umen maaxk'ui uyeele, ka' utusu', ka' ujak'es uyool waxan ma' uchaik ka' yanak utak'in ti'i ka' jok'ok taanil etel ukuxtal. B'el uka'a naa'tab'äl ti yanaji ayajil ichil utukul b'aalo'xan ma' p'iixik tiki' utukul, waxan ma' uk'ati uchaa' ka' uchuk ut'an, waxan le'ek mak ka' ub'eten ayajil waxan ka' umächä' tu k'asil."

Wuklajun i Oxl'äl Jätzil.

Tan uyad'ik ichil uwichil aju'umu ti'i ukuch uka'sutil up'is muk't'an, utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ::|| ti'i anoxi' kaj, wäk jätzil, b'aala' ti p'aati:

Wäk Jätzil. Le'ek ab'et yajil ti'i ti wetlu'umal ama' chukulakoo' ujaab'a walakoo' umeyaj le'ek tub'a walakoo' uk'eyajb'äl, waxan keenakoo' etel cha'an b'o'oy ti'i ulaak' mak ama' chukulakoo' ujaab'a, ka' ujak'es ti'i aj meen tz'ub', ti ma' uk'ati, ka' uyajkunte, ka' ub'ete' ti yanaji uyal, ka' ujele' aj meen tz'ub'u, ka' ujele' uwichil tub'a ukuxtal waxan ka' ujele' ukuuchil, ka' uch'aa' ti ma' uk'ati ka'xan ub'ete' uju'umil ti ma'ki', walakoo' ub'etik umen uk'atoo' utz'aa' ti chichichmeyaj waxan ka' konb'koo', b'el uka'a ilb'il usip'il metelxan b'el uka'a k'älb'aaänäl etel asip'il akäxtab'itii etel achichmeyaj waxan kon wetlu'umal."

▶ JO'P'EEL T'ANIL

KA' TZ'AB'ÄK K' UB'O'TE USIP'IL ETEL CHICHMEYAJ UK'ATIJI

Wäxäklajun Jätzil. Ka' tz'ab'äk utak'in.

Leekoo' akäxtab'oo' usip'il umen utz'eekoo' ti chich meyaj waxan ukonoo' uyetlu'umal, yanoo' utz'eek utak'in etel ayajil ub'etajo'o, etelxan b'oon eb'el ukaajoo' usätä' ka' utz'äkoo' ub'ajil, utukul etelxan tak'in, b'aalo'ilik wama' utzolaj k'ui ab'etab'aanitiji waxan maax k'ui uyad'aj waxan uk'aataj tii ka' tz'ab'äk utak'in, waxan up'ääj pula'an le'ek k'ui utzolaj etel ayajil ub'etaja. Tulakal uwichil k'ui ub'etaja b'el uka'a utukloo' tiki' k'ui ab'el uka'a ub'ete' ka' k'alb'äänäl etel ayajil ub'etaja.

Le'ek atak'ini b'el uka'a uk'amä' uyal, waka' kimik le'ek ayajkunb'ii.

B'olonlajun ti Oxx'äl Jäzil. Känänb'äl ti ki' uju'umil uwichil ajajili.

Etel ukänänb'äl ka' paye' tz'ab'äänäk uju'umil uwichil ujajil ayajil atan uyilb'l uwichil ich Muk't'ana, aj il sip'ili b'el uka'a utz'aa' umuk'il uwichil uyanil ayajkunb'ii ka' uyeelte ti tan uyaantab'äl.

Oxx'äl ti Jätzil. Tz'ab'äl umuk'il at'an tijoo' aj b'etyajil waxan leekoo' awalak utz'eek ti chich meyaj uyetlu'umala.

Ti'i ka' k'ochok eeltab'äl uwichil k'ui amaniji ka' käxtab'äk, b'el uka'a tz'ab'äl usip'il jab'ix ti walak uyad'ik ichil amuk't'ana, aj b'etyajil, b'iki ti walak ub'etik, b'iki ti walak ukäxtik ka' k'ochok mächb'äänäl etel asip'il ub'etaj ti'i uyetlu'umala, b'iki ti b'el uka'a ilb'il upach usip'il, jab'ix ti tan uyad'ikoo' le'ek mak uyilaj k'ui amani etel b'iki ka' utz'aoo' umuk'il etel a Muk't'ana etel ti'i ma' uyantal ab'etyajil, utojkinb'eeb'al ju'um, :- |•| ti'i uyotochil anoxi' kaj.

Jun ti Kank'äl Jätzil. Ka' täkaa'b'äk ichil ulaak' kaj umen walak utz'aj chich meyaj.

Etel ka' täkaa'b'äk ichil ulaak' kaj le'ek mak ub'etaj ayajil ti tz'aj chich meyaj ti'i uyetlu'umal tanak uyad'ik ichil Amuk't'ana, tz'ab'äl uka'a ti'i ka' paatak umeyajtoo' etel Amuk't'ana.

▶ WÄKP'EEL T'ANIL

KÄNÄNB'ÄL AJ ANATO'O UYEEL MAKI' AJTZ'AJ CHICH MEYAJA

Ka'llajun ti Känk'äl Jätzil. Tz'ab'äl umuk'il.

Ti'i ka' paatak känänb'äl leekoo' mak utz'ajoo' eeltab'äl mak'i awalak utz'EEK ti chich meyaj uyetlu'umala, b'el uka'a tz'ab'äl usip'il tub'a tan uyad'ik utojkinb'eeb'al ju'um :||| - ð:||| ti'i uyotochil anoxi' kaj, ti'i ka' känänb'äänäk jab'ix ti tan uyad'ik uwichil at'ana.

Ox ti Känk'äl ti Jätzil. Upolil aj il Sip'il.

Uyotochil Kaj, uyotochil ulaak' Kajetelxan uyotochil Il Sip'il, yan, utz'EEK umuk'ul, ka' ub'etoo' tiki' ti'i ka' paatak ukäxtoo' uyet'ok etelxan uki'il et'ok le'ek mak uk'äj ayajili etel mak jed'EEK utz'EEK eeltab'äl ujajil uyeel ti jak'sab'i uyool, b'aalo'xan, ka' ub'ete' ka' yanak jun'eel anat ti'i ka' känänb'äänäk aj tz'aj t'ano'o ichil uyotochil ayan ichil akaja waxan ichil ulaak' kaj.

Kän ti Känk'äl Jätzil. Känan wetlu'umal etelxan mak utz'aj a anata.

Ichil upach ka' k'ocho eeltab'äl uwichil ayajil ab'etab'aani ti'l atz'aj chih meyaj, le'ek mak jed'EEK uyeelak b'iki umeyajb'äl uwichil, yan ukäxtab'äänäl ka'axmakak ake'enak ich yayil umen uyet'oktaj le'ek mak ub'etaj ayajili yan utz'ab'äl ka' känänb'äk le'ek jab'ix ti aalb'aani ichil utojkinb'eeb'al aju'umu :||| - ð:||| ti'l uyotochil anoxi' kaja.

Le'ekoo' ti wetlumala b'el uka'a p'aatäloo' le'ek ub'a b'el uka'a känänb'äl le'ek b'in ka' eeltab'äk ti jed'EEK paatak up'aatäl tu junal ichil uyotoch.

Wa ti wetlu'umal ke'en ichil ulaak' kaj, le'ek mak ake'eenoo' etel uyila' uwichil ayajili yan uyad'ikoo' ti'l aj il sip'il ti'l ulaak' akaja ti'l ka' paatak ukäxtoo', etel ayajil ajed'ek umanältii ti wetlu'umal a aalb'aani ichil a ak tz'iib'a'an ichil aju'umu, ti'l ka' paatak tz'ab'äl ka' känänb'äk.

Jo' ti Känk'äl Jätzil. Aalb'äl ti jomol.

Le'ek ayajkunb'i etel a uchi uyanat ti'i ma' uyantal akon wetlu'umala jed'eek uyad'ik ti jomol tijoo' uyet'ok waxan etel mak jed'eek uyad'ikoo ti'i ka' paatak aantab'äl tiki'.

Wäk ti Känk'äl. Ad'aj Jajil.

Le'ek a jajil awalak uyadikoo' awalak uyad'ik ti wetlu'umal jed'eek upaatal tz'ab'äl etel mansaj cha'an b'o'oy wa b'aalo' ti jed'eek upaatala. B'el uka'a b'etab'äänäl ti b'aalo' wa ti wetlu'umal ke'en ichil ulaak' kaj umen ti'i ka' paatak ukänänte ub'ajil.

Mentäkä, ma' b'el uka'a cha'b'äl ka' uyiloo' ub'ajil etel ab'etb'itii ayajili etel anene' tz'ub'u etelxan ayan usip'ili.

KA' B'ETAB'AANÄK TI MA' UXANTAL

Wuk ti Känk'äl Jätzil. Uwichil umuk'il uyotochil umanäl ayajil eteloo' ti wetlu'umala, etelxan akonwetlu'umala.

Uwichil umuk'il uyotochil umanäl ayajil eteloo' ti wetlu'umala, etelxan akonwetlu'umala yan ub'etik uwichil ujajil ich ka'p'e uj ak b'etaja'an ka' tz'ab'äl eeltab'äl Amuk't'an ad'aa.

Wäxäk ti Känk'äl Jätzil.

Walak uye'b'aaänäl ti'i Uyotochil aj il tak'inti'i akaja ka' ub'ete' junp'eel ju'um tub'a tanak uyad'ik b'oon atak'in yan ti'i aj il sip'ili | ① |ma' tu paatal tz'ab'äl ti top ema'an ti'i ka' paatak kajal käxtab'äl ti'i Uwichil umuk'il uyotochil umanäl ayajil eteloo' ti wetlu'umala, le'ek ab'el uka'a uyila' ti'i ka' b'etab'aaänäk tiki' jab'ix ti tan uyad'ik ichil amuk't'an. Ichil ad'aa, b'elxan uka'a tz'ab'aaänäl ulaak' ak'in ti'i ab'etb'iti'i ayajil.

Etel atak'in eb'el uka'a tz'ab'ältii le'ek mak uk'ämaj ayajili etel Amuk't'ana, b'el uka'a uyila uwichil Uyotochil le'ek a aalb'aja'anii, jab'ix ti tan uyad'ik ichil amuk't'ana.

Le'ek tub'a yan ujok'ol atak'ini jab'ix ti tan uyad'ik ajätzili ma' tu talel ka'ax tub'ajak atak'ini.

UJOB'EEB' UK'AB'EETIL

B'olon ti Känk'äl Jätzil. Jelb'eeb'al Muk't'an.

Jed'eeek ujelb'el ukuch etel uk'ab'a' ut'anil ka', ox etel kän ti'i ukajeeb' t'an ox ti'i a ju'um ka, jätzil le'ek tub'a tan "uyad'ik akon wetlu'umala",

∴ |||, ∴ |·|||, ∴ ∴|||, ∴ ∴|||, ∴ ∴||, ∴ ∴, ∴ ∴, ∴ ∴ :

etel , ∴ ∴ ∴ ∴ || ∴|| ∴ ∴||

etel ti'i utojkinb'eeb'al ju'um ti'i Anoxi' Kaj, Up'is t'an.

Lajun ti Känk'äl Jätzil. Uyanil

Amuk't'an ad'aa yantal uka'a uyanil jo'lajun k'in ti'i ka' paatak tz'ab'äl eeltab'äl ichil akaja. ajuun. Chuhpik.

TÄKAA'B'ÄL ICHIL UKUUCHIL UB'ETAB'EEB' MUK'T'AN,
KA' UB'O'TE USIP'IL, TI'I KA' TZ'AB'ÄK EELTAB'ÄL.

B'ETAB'AANI ICHIL UYOTOCHIL IL SIP'IL, ICHIL ANOXI'
KAJ ULU'UMIL T'AN, ICHIL UK'UNIL WÄXÄKLAJUN TI'I
UKA'P'EELIL UB'ENIL AUJU TII AJAAB' ||ð:|.

